

ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН СУРГУУЛИЙН СУРГАЛТЫН БАРИМТ БИЧГИЙН ШИНЭЧЛЭЛ

Төмөрбаатарын Хишигтогтох

ДХИС-ийн Сургалтын бодлого, үнэлгээний
хэлтсийн мэргэжилтэн, доктор, ахлах дэслэгч

Өнөөгийн байдлаар Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн сургууль “Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын ажил-эрх зүй” гэсэн 1 мэргэжлээр мэргэжилтэн бэлтгэж байна.

Сүүлийн жилүүдэд үйлдэгдэж буй гэмт хэргийн дийлэнх хувийг хүнд буюу онц хүнд гэмт хэрэг тэр дундаа урьд төдийлөн түгээмэл үйлдэгддэггүй байсан албан тушаалын болон хээл хахууль, залилан мэхлэх, мэдээллийн аюулгүй байдал, хүний наймаа, хар тамхи хэрэглэх, тээвэрлэх, бүлэг зохион байгуулалттай аллага, хүчирхийллийн учир гэмт хэрэгт нөлөө бүхий этгээдүүд болон түүний гар хөл бологчид шийтгэгдэх хандлага ихсэж байна.

Өнөөдрийн байдлаар хорих ангид 6500-7500 ялтан, цагдан хорих байранд 1500-2000 сэжигтэн, яллагдагч хоригдож байна. Эдгээр ялтны 40-60 хувь буюу 4200-5800 орчим нь 2 ба түүнээс дээш удаа гэмт хэрэг үйлдсэн, рецидив гэмт хэрэгтнээр тооцогдсон этгээд байна. Түүнчлэн ял эдэлж буй ялтнаас нийгэм, ард иргэдэд 81 орчим тэрбум төгрөгний хохирол учруулсан тоо баримт байна.

Гэмт хэрэгт сэжиглэгдэн хоригдож байгаа сэжигтэн, яллагдагч, ялтан сэтгэлийн түгшүүр айдаст автах, стресст орох. хорих анги, цагдан хорих байрнаас оргох, бие эрхтэндээ санаатай гэмтэл учруулах, амиа хорлох, биенээ дарамтлах, бусдыг заналхийлэх, алба хаагчидтай зүй бус харьцах, хэл амаар доромжлох, эрх чөлөөнд нь халдах зэргээр гэмт хэрэг үйлдэх нийгмийн таагүй орчинг байнга үүсгэж байдаг. Үүний шалтгаан нөхцөл нь:

► Хорих ангид мэргэжлийн нийгмийн ажилтан дутагдалтай байдлаас болж сургалт, судалгааны ажил үр дүнтэй зохион байгуулдаггүй, /Нийт ял эдэлж буй ялтны 60 гаруй хувь нь 2 ба түүнээс дээш удаа гэмт хэрэг үйлдсэн ялтнууд байна/

► Эдийн засгийн тогтворгүй байдал, ядуурал, ажилгүйдлийн төвшин гэмт хэрэг үйлдэх шалтгаан нөхцөл болж байгаад анхаарч тэднийг нийгэмшүүлэх чиглэлээр хорих байгууллагаас төрийн болон төрийн бус байгууллагатай хамтран ажиллахад нийгмийн ажилтны гүйцэтгэх үүргийг хуулчилж өгөөгүйгээс энэ талаарх мэдлэг хомс,

► Боловсрол, мэргэжилгүй ялтнууд гэмт хэрэг үйлдэх явдал ихсэж хоригдогч болон ялтанд хууль эрх зүй, амьдрах арга ухаан, нийгэмшүүлэх чиглэлээр сургалт зохион байгуулах ажил тодорхой төвшинд хийдэггүй зэрэг байдлаас ялтнууд бие биенээ дарамтлах, зодох, айлган сүрдүүлэх, амиа хорлох, оргох зэрэг гэмт хэрэг, зөрчлийн тоо жил ирэх тусам өсөх хандлагатай байна. Тухайлбал:

Хорих ангиас оргосон болон оргохыг завдсан:

2007	2008	2009	2010	2011
18	10	14	10	12

Хорих анги, цагдан хорих байранд гарсан гэмт хэрэг, зөрчил:

2007	2008	2009	2010	2011
859	851	1114	1182	1884

Хоригдогч, ялтан амиа хорлож нас барсан:

2007	2008	2009	2010	2011
17	15	14	20	28

Хорих байгууллагад мэргэжлийн нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйч, аюулгүй байдлыг хангах албаны ажилтныг бэлтгэснээр хоригдогч, ялтны дундаас гарч болзошгүй гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, гэмт хэргийн хор уршгийг таниулах, нийгэмд учруулсан хохирлоо нөхөн төлөх, үйлдсэн гэмээ ойлгож ухамсарлах боломжийг олгох, нөгөөтэйгүүр хоригдогч, ялтан өөрийгөө хөгжүүлэх, тэдний авьяас, чадварыг нээх, мэргэжил эзэмшүүлэхэд төдийгүй ял эдэлж суллагдаад нийгэмд дасан зохицож, дахин давтан гэмт хэрэг үйлдэх явдал буурах чухал нөлөөтэй юм. Мэргэшсэн нийгмийн ажилтан нь ялтантай хамгийн ойр ажиллаж тэдэнд хууль эрх зүй, амьдрах арга ухааны талаар заавар, зөвлөгөө өгөх, нийгмийн зэрэг хандлагыг төлөвшүүлэх байнгын зөвлөгч болох ёстой юм.

Энэ байдлыг харгалзан Хууль зүй дотоод хэргийн сайд, Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайдын хамтарсан 2008 оны 08 сарын 20 ны өдрийн 205/94 дугаар тушаалаар жишиг норматив тогтоосон. Үүнд:

1. Төвлөрсөн хорих ангид 75-150 хоригдолд 1 нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйч /100-150 ялтан/ 1,
2. Гянданд нийгмийн ажилтан 75-150 хоригдолд 2 нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйч 1 ажиллахаар тогтоосон.
3. Цагдан хорих байранд 50-100 хоригдогчид 1 нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйч /50-100 хоригдогч/1байхаар жишиг норматив тогтоосон.

ИШШГБайгууллагад өнөөдрийн байдлаар нийгмийн ажилтан албан тушаалд тогтоосон

нормативын хүрээнд 166 ажилтан ажиллахаас 74 албан хаагч ажиллаж байна. Үүнээс нийгмийн ажилтан мэргэжилтэй 19, бусад 55 алба хаагч нь мэргэжлийн бус байна.

ШШГЕГ-аас 2011 онд Хууль зүй дотоод хэргийн яам, Нийгмийн хамгаалал хөдөлмөрийн яаманд 20-40 ялтанд 1 нийгмийн ажилтан, 1 сэтгэл зүйч ажиллахаар саналаа уламжилсан байна.

Өнөөдрийн байдлаар Хорих анги, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх албанд ажиллах нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйч, аюулгүй байдлын ажилтныг Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын томилогдохын өмнөх 14 хоногийн хууль эрх зүй, цэргийн хэргийн мэдлэг олгох сургалтанд хамруулж, томилон ажиллуулж байна. Томилогдсон албан хаагчид нь хоригдогч, ялтанд нийгмийн ажил, үйлчилгээг тодорхой төвшинд үзүүлж байгаа боловч дараах хүндрэлүүд гарч байна. Үүнд:

Мэргэжлийн бус сургууль төгссөн боловсон хүчин хорих байгууллагын нөхцөл байдлын талаар болон сэжигтэн, яллагдагч, ялантай хэрхэн харьцах сэтгэл зүйн бэлтгэл төлөвшөөгүй байдгаас тэр бүр орчиндоо дасан зохицож тогтвор суурьшилтай ажиллаж чаддаггүй

› Хууль эрх зүйн шаардлагын түвшинг хангасан мэдлэггүй байдал нь нийгмийн ажилтнуудын нэр хүндийг унагадаг. /ялтнууд бүгд нийгмийн ажилтнаас хуулийн зөвлөгөө хүсдэг гэвч өгч чаддаггүй/

› Төрийн тусгай албаны бие бялдрын бэлтгэлжилт, бие хамгаалах чадвар эзэмшээгүй.

› Ялтан оргох, үймээн самуун гаргах, бусдыг барьцаанд авах, хорлон сүйтгэх зэрэг онцгой нөхцөл байдал үүссэн үед хэрхэн ажиллах талаар хичээл үзэж судлаагүй байдаг.

› Онцгой учралын үед харуул хамгаалалтыг хэрхэн зохион байгуулах арга, ажиллагааны талаар мэдлэггүй байдаг зэрэг нь хорих байгууллагад мэргэжлийн болон мэргэжлийн бус боловсон хүчин тогтвор суурьшилтай ажиллахгүй байх нэг үндэслэл болж байна. Тухайлбал:

Аюулгүй байдлын албаны ажилтан, албан хаагчдын сүүлийн 6 жилд албан тушаалаас чөлөөлөгдсөн буюу халагдсан судалгаа

д/д	Төрөл	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1.	Албанаас чөлөөлөгдсөн буюу халагдсан албан хаагчид	159	194	110	86	100	108

Жишээ нь: 2010 онд хорих анги, цагдан хорих байранд 89 нийгмийн ажилтан ажиллаж байснаас мэргэжлийн мэдлэг, бие бялдар, сэтгэл зүйн бэлтгэл дутмаг байдлаас болж 15 албан хаагч өөрийн болон захиргааны санаачлагаар ажлаас чөлөөлөгдсөн байна.

Хорих анги, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх албанд мэргэжлийн сэтгэл зүйч ажилласнаар ялтан, хоригдогсдын сэтгэл зүйн байдлыг тодорхойлсны үндсэн дээр тэдгээрийн сэтгэл зүйн онцлог байдалд сэтгэл зүйн оношлогоо, үнэлгээ хийх, сэтгэл зүйг тогтворжуулах орчинг бүрдүүлж, сэтгэл зүйн дарамт, стрессээс гарахад нөлөөлөх, нөхөн сэргээх, сэтгэл заслын тусламж үзүүлэх замаар сэтгэл зүйн мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлж гэмт явдлаас татгалзуулах чухал нөлөөтэй юм.

Сэтгэл зүйч нь хоригдогч, ялтан гэмт хэрэг үйлдэх санаа, бодлоосоо татгалзах гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, гэмт хэргийн хор уршгийг ойлгуулах, нийгэмд учруулсан хохирлоо нөхөн төлөх, үйлдсэн гэмээ ойлгож ухамсарлах эрх чөлөөт амьдралд ажиллаж амьдрах, харилцааны соёл эзэмших боломжийг олгох байнгын зөвлөгч болох ёстой юм.

ШШГБайгууллагад өнөөдрийн байдлаар сэтгэл зүйч албан тушаалд тогтоосон нормативын хүрээнд 100 ажилтан ажиллахаас 24 алба хаагч ажиллаж байна. Үүнээс сэтгэл зүйч мэргэжилтэй 20, мэргэжлийн бус 4 албан хаагч ажиллаж байна.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын хэрэгцээ, шаардлагыг харгалзан сэтгэл зүйч ажилтныг ял эдлүүлэх ажиллагаанд мэргэжилтнээр оролцох, тухайлбал: сэжигтэн, яллагдагчийг цагдан хорих шүүгчийн шийдвэр, ялтныг хорих ял эдлүүлэх явцад тулгарч байгаа орчинтойгоо дасан зохицох чадвар, гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрч байгаа шинж, нийгэм, сэтгэл зүйн болон орчны хүчин зүйлээс шалтгаалсан бэрхшээлийг даван туулахад дэмжлэг, тусалцаа үзүүлэх үндсэн үүрэг бүхий мэргэжлийн сэтгэл зүйч бэлтгэх шаардлага байгааг харуулж байна.

Ялтнууд алба хаагчдын амь биед халдах, нийтээрээ албаны үйл ажиллагааг эсэргүүцэж суулт зохион байгуулах, өлсгөлөн зарлах явдал сүүлийн үед гарч эхэлсэн нь хорих байгууллагад нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдал бий болзошгүй байгаа учир шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын аюулгүй байдлын ажилтнуудыг мэргэшүүлэх, чадваржуулах шаардлага туйлын чухал байна.

Аюулгүй байдлын албаны ажилтнууд хорих болон цагдан хорих, баривчлах байрны хэвийн үйл ажиллагааг хангах, хоригдож буй этгээдүүдэд хууль, журмыг сахиулах, тэдэнд зохих журмын дагуу арга хэмжээ авах, тэдний аюулгүй байдлыг хангах үндсэн үүргийг гүйцэтгэнэ.

Энэ байдал нь хорих байгууллагын нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйч, аюулгүй байдлын ажилтныг тусгайлан бэлтгэж, ял эдлүүлэх ажиллагаанд мэргэжилтнээр оролцох, тухайлбал: хоригдогч, ялтныг ял эдлэх болон хоригдох явцад тулгарч буй нийгэм, сэтгэл зүйн болон орчны хүчин зүйлээс шалтгаалсан бэрхшээлийг даван туулахад дэмжлэг, тусалцаа үзүүлэх сэжигтэн, яллагдагчийг цагдан хорих шүүгчийн шийдвэр, ялтныг хорих ял эдлүүлэх явцад тулгарч байгаа орчинтойгоо дасан зохицох чадвар, гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрч байгаа шинж, хоригдогч нарын зүгээс гаргаж болзошгүй гэмт санаа бодолд зөв үнэлэлт өгч түргэн шуурхай шийдвэр гаргаж, асуудлыг хуулийн хүрээнд

шийдвэрлэх чадвар эзэмшүүлэх шаардлага байгааг харуулж байна.

Үүнээс үндэслэн шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын ажил-эрх зүй болон дээрх гурван мэргэжлээр шинээр индекс авч, 120-128 багц цагийн агууламжтай, бакалаврын зэрэг олгох сургалтын мэргэжлийн стандарт, мэргэжилтний загвар, сургалтын төлөвлөгөөний задаргааг боловсруулж, Шүүхийн Шийдвэр Гүйцэтгэх Ерөнхий газрын холбогдох мэргэжилтнүүд болон мэргэжлийн хүлээн зөвшөөрөгдсөн эрдэмтэн, мэргэжилтний санал дүгнэлтийг авч тусгасан болно. Суралцах хугацааны багц цаг нь сонсогч оюутныг өдөрт танхимын 6-аас илүүгүй цагийн ачаалалтай байлгаж, бие даан суралцах, өөрийгөө нээн хөгжүүлэх боломжийг олгоход чиглэгдсэн.

Сургалтын баримт бичгүүдийг боловсруулахад баримталсан гол үзэл баримтлал нь бакалаврын зэрэг олгох сургалтын хугацаанд судлах нийт багц цагийн 30 хувь нь дээд боловсролын суурь, 40 хувь нь мэргэжлийн суурь, 30 хувь нь мэргэшүүлэх хичээл байхаар төлөвлөсөн. Шинээр авсан мэргэжлийн индекс нь шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын ажил-эрх зүй мэргэжлийн бүл дотор хамаарах учир мэргэжлийн суурь хичээлийн 70 хувь эрх зүйн, 30 хувь нь мэргэжлийн хичээл эзэлж байгаа бол, мэргэшүүлэх хичээлийн 30 хувь эрх зүй, 70 хувь нь мэргэжлийн хичээл байгаа. Сургалтын агуулгын 62,5 хувийг танхимын сургалтаар, үлдсэн агуулгыг сонсогч, оюутан өөрөө бие даан суралцах боломжийг олгосноороо шинэлэг талтай сургалтын баримт бичиг болсноос гадна ажлын байран дээрээ хөрвөх чадвартай боловсон хүчин бэлтгэхийн нэгэн утга учир оршино.

Орчин үеийн их, дээд сургууль нь эрдэм шинжилгээ, сургалтын ажил эрхлэхийн зэрэгцээ, үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа явуулахад анхаардаг болсон байна. Энэ хандлага нь зах зээлээ мэдэрсэн, эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн сургалт, эрдэм шинжилгээ судалгаа, үйлдвэрлэл, үйлчилгээг хэрэгжүүлэхэд боловсролын байгууллагын менежмент, санхүү, хүний болон материаллаг нөөцийг чиглүүлэх асуудлыг өөртөө багтаахын хамт, сургалтын технологийн шинэчлэл, өөрчлөлтийг агуулж байдаг.

Сургалт нь зөвхөн мэдлэг чадвар олгох үйл явц гэсэн үндэслэлээр дээд боловсролын сургалтын байгууллагад ажиллагчдын ихэнх нь мэргэжлийн мэдлэг, чадвар эзэмшүүлэх нь хамгийн чухал гэж ханддаг. Хүнд үүнээс гадна олон талын мэдлэг, чадвар хэрэгтэйн зэрэгцээ бие хүний тодорхой шинж чанарууд бүрэлдэн төлөвшсөн байх шаардлагатай. Боловсрол бол мэдлэг олж авах, хийж бүтээх, бусадтай хамтран ажиллах, амьдрах, хүний ёсоор оршиход суралцах юм. Их дээд сургуульд суралцагчдад мэргэжлийн мэдлэг чадвараас гадна бие хүн болон төлөвшихөд онцгой шаардлагатай өөртөө итгэх, сэтгэлийн хөдөлгөөнөө зохицуулах, бусдыг мэдэрч ойлгох, холбоо тогтоох, харилцах, стрессээ зохицуулах, бүтээлчээр сэтгэх, асуудлыг олж харах, зөв шийдлийг тодорхойлох, шийдвэрлэх, шүүмжлэлтэй сэтгэх, төлөвлөх шийдвэр гаргах, өөрийгөө хөгжүүлэх, мэдээллийг эрж хайх, олох, хэрэглэх, цагийн болон хувийн менежмент сайтай байх, мэргэжлийн боловсрол, ур чадвар, гадаад хэл болон мэдээлэл харилцааны технологийн

боловсролоо байнга дээшлүүлэх, аливаад өөрийн байр сууринаас хандах зэрэг хэрэгцээ шаардлага байдгийг анхаарах нь өнөөгийн дээд боловсролын шинэчлэлийн тулгамдсан асуудал юм. Энэ нь сургалтын агуулгыг шинэчлэх нэн тэргүүний шаардлага байгаагийн илрэл болж байна. Өөрөөр хэлбэл, боловсролын хэрэгцээнд тулгуурлах, үйлдвэрлэлтэй холбох, үйл ажиллагааны эргэлтэнд оруулах нь зайлшгүй байна.

Сургалтын агуулгыг тодорхойлох хоёр хандлага байдаг.

Нэг дэх хандлага нь мэдлэг хүнээс илүү үнэ цэнэтэй гэж үзэх хандлага. Агуулгад онолын тал давамгайлах, дундаж суралцагчид гохирсон агуулгыг чухалчилдаг. Энэ хандлагаас орчин үед аль болохоор татгалзаж байна.

Хоёр дахь хандлага нь бие хүнд чиглэсэн хандлага буюу хүн өөрийнхөө оюун санааны, соёлын болон амьдралын хэрэгцээг хангах зорилгоо биелүүлэх бололцоотой байх, боловсролын орон зайд өөрийгөө хөгжүүлэх боломжийг олгох агуулгыг багтаасан байдаг.

Сургалтын агуулгыг бүтцээр нь шугаман, өргөжин тэлэх, ороомог, холимог гэж ангилдаг. Шугаман бүтэц сонгосон үед сургалтын агуулгын саланги хэсгүүд нь тасралтгүй дэс дараалалтай, хоорондоо нягт холбоотой хэсгүүдийг үүсгэн сургалтын хугацаанд нэг л удаа судлагдана. Ийм бүтэц сонгосон үед дэс дараалал, түүхэн, тогтолцоот, хүртээмжтэй байх зарчмыг хангасан байх ёстой. Энэ бүтцээр түүх, хэл, соёл урлаг зэрэг хичээлийн агуулгыг боловсруулах хандлага байна.

Өргөжин тэлэх бүтэц сонгосон үед судалж буй агуулгаа дахин эргэж үздэг. Нэг асуулт нэлээд олон удаа давтагдаж, түүний агуулга нь үргэлж шинэ зүйл уялдаа холбоо, харилцан хамаарлаар сэлбэгдэж байдаг, хялбараас гүнзгий рүү шилжих байгалийн ухааны хичээлийн агуулгыг боловсруулдаг.

Ороомог бүтэц сонгосон үед суралцагчид нь судалж буй асуудлаа орхилгүй түүнийг байнга гүнзгийрүүлэн, түүнтэй холбоотойгоор мэдлэгээ тэлж байдаг нийгмийн ухааны хичээлийг агуулгыг боловсруулах нь нийтлэг байдаг.

Холимог бүтэц нь дээрх бүтцүүдийн нэгдэл бөгөөд агуулгыг тогтоохдоо шугаман, өргөжин тэлэх, ороомог бүтцийг зохицуулан хэрэглэх бөгөөд агуулгын бие даасан хэсгүүдийг янз бүрийн аргаар илэрхийлдэг.

Их сургуулийн “ЭРДЭМ ШИНЖИЛГЭЭ-СУРГАЛТ-ҮЙЛДВЭРЛЭЛ” буюу ЭРДЭМ ШИНЖИЛГЭЭ-СУРГАЛТ” гэсэн үйл ажиллагааны хэв шинжтэй байх хуулийн заалт, нийгмийн эрэлт хэрэгцээ нь ДХИС-ийн сургалтын үйл ажиллагааг салбар шинжлэх ухаан, нийгмийн хөгжлийн чиг хандлага, боловсон хүчин захиалагч байгууллагуудын эрэлт хэрэгцээтэй нийцүүлэн шинэчлэлт хийх шаардлагыг зүй ёсоор тавигдсаны улмаас “СУРГАЛТЫН НЭГДСЭН ТОГТОЛЦОО” судалгааны ажлыг эхлүүлсэн билээ

Сургалтын нэгдсэн тогтолцоо судалгааны ажлын хүрээнд боловсруулагдсан шаталсан сургалтын тогтолцоо нь тус сургуулийн эрдмийн зөвлөлөөр 2012.06.08-нд батлагдсан.

Шинэчлэгдсэн сургалтын нэгдсэн тогтолцоонд шилжиж байгаатай холбогдуулан сургалтын агуулгын шинэчлэлийн орчин үеийн чиг хандлагыг авч үзсэн болно. Сургалтын шинэчлэлийн гол хөдөлгөгч хүч болсон эрхэм эрдэмтэн, багш та бүхэн энэ өчүүхэн зүйлийг анхааран, сургалтын шинэчлэлдээ харгалзан үзнэ гэдэгт итгэж байна.